

PRONIKÁNÍ ZÁBAVY DO ZPRAVODAJSKÉHO PARADIGMATU: ČESKÝ PŘÍKLAD

// The Penetration of Entertainment into the News Paradigm: the Czech Case

David Klimeš

Univerzita Karlova, Praha

ABSTRACT

The aim of my work is to describe the penetration of entertainment into the news. In the first chapter I conceptualize the phenomenon and discuss the basic literature on the topic. Further, I describe the Czech theoretical debate. In the second chapter I show methodological attempts at coping with the penetration of entertainment and I suggest a methodological approach for my own research. I describe the penetration of entertaining elements into it, and the increased interpretive power of journalists in the commercialized infotainment news. After the presentation of the research, I consider approaches to examine the fusion of entertainment and news.

KEYWORDS

entertainment – news – news paradigm – infotainment

1. Úvod: Místo prezidentské volby hokejový zápas

V roce 2003 deník Mladá fronta Dnes po neúspěšném prvním dnu volby prezidenta Parlamentem České republiky psal o dění ve dvou textech na titulní stránce. Vedle informativního textu s názvem *Klaus vyhrál, ale nestačilo to, otevírá se cesta i pro Zemana* deník přidal i článek s reportážními rysy: *Bylo to devět hodin taktiky a tajných schůzek*. V roce 2008 se však už po neúspěšném prvním dnu další prezidentské volby Mladá fronta Dnes na titulní stránce v informativním textu *Klaus blízko k výhře* nevyhýbá hodnocení: „Volbě předcházelo desetihodinové trapné divadlo o tom, jak se bude volit.“ (Kubík 2008: 1). A v reportážním útvaru už zábava převažuje nad zpravodajstvím. Článek *Závěr jako na hokeji. ODS v útoku, ČSSD bránila* připomíná místo titulní spíše sportovní stránku: „Včerejší konec hlasování při volbě prezidenta připomínal konec hokejového zápasu. Jedno mužstvo (zastánci Jana Švejnara) tvrdě bránilo, aby si vymohlo prodloužení. Druhé cítilo naději na rychlé vítězství a bylo v útoku (přivrženci Václava Klause).“ (Svobodová 2008: 1). Logika sportovního zápasu si proto v textu žádá „dramatický závěr“ (byť nakonec ten den nebyl nikdo zvolen), v průběhu hlasování se získává „převaha“, aby se mohlo „tlačit do finále“.

Tento ilustrativní příklad pronikání zábavy do zpravodajského paradigmatu jsem na úvod vybral záměrně, protože bezvýsledná volba v roce 2003 a 2008 problematizovala způsob, jak událost novinářsky popsat. Průběh volby totiž postrádal jednoznačnost, dění se nedalo ani personifikovat vítězem. Z ukázek je patrné, že v průběhu času dochází ke změně, kterou můžeme popsat jako příklon k interpretativnějšímu zpravodajství (viz například

Barnhurst 2005: 239–253) a následně k jeho *zezábavnění*¹ (viz například Fairclough 1995: 10), jak je vidět v případě „hokejového přenosu“ z volby v roce 2008.

Tato stať si klade za cíl teoreticky ukotvit uvažování o pronikání zábavy do zpravodajství a nabídnout možnosti zkoumání tohoto jevu.

2. Infozábava jako projev pronikání zábavy do zpravodajského paradigmatu

„Zpravodajství je pravidelně napadáno kvůli rozmazávání hranic mezi informací a zábavou. Tato stížnost je ale tak stará jako první námitky proti zpravodajským rozhovorům (z 60. let 19. století), že jde o humbuk a vymyšlení události ku prospěchu jak politika, tak novináře,“ zdůrazňuje dlouhou historii zezábavňování zpravodajství Michael Schudson (Schudson 1999: 1000) a upozorňuje již na antické kořeny jevu: „Aristoteles napsal v 22. kapitole své Poetiky, že dobrý jazyk je jasný, ale ne obyčejný. Pro Aristotela se jazyk stává důležitým, když akce, osoby či ideje nejsou s to samy o sobě pohltnout pozornost diváků a vyžadují stimulační prvky. Aristoteles zdůrazňuje hlavní body: proporce celkového tvaru, interakce mezi informací a zábavou, forma a obsah.“ (srovnej Aristoteles 1996: 99).

Zezábavňování jazyka a sdělení lze tedy historicky zkoumat už minimálně od časů antiky, není to však příliš smysluplné. Pronikání zábavy do zpravodajství lze ukotveně popsat teprve v rámci normotvorných konceptů, z nichž za nejobecnější lze označit takzvané zpravodajské paradigma a jeho šíření. Svennik Høyer se odvolává na kuhnovský termín *paradigma* jako soubor norem a přístupů většiny: „Konceptu paradigmatu jako určitého většinového způsobu myšlení odrážejícího normy může být nosně využito i při zkoumání zpravodajství. Napsat text, to pro novináře znamená činit řadu rozhodnutí – podle různých kritérií zvolit téma, podle pravidel a metod získat potřebná fakta jako počáteční materiál pro textový materiál, zvolit strategie prezentace. Stejně tak je důležité, aby výběr událostí byl jako zpráva akceptován kolegy i publikem, tedy aby fakta byla přisouzena expertům a názory důležitým výkonným osobám. Konečně novináři musí naplnit pravidla pro kompozici textu, aby publikum považovalo text jednoznačně za zprávu.“ (Høyer – Pöttker 2005: 10). Podle Høyera jde tedy o ideologii komercializovaných liberálně demokratických médií, která se vytvořila v druhé půli 19. století v USA a má svou dynamiku (zpravodajské paradigma se nejprve podle Høyera rozšířilo do Anglie, Skandinávie, v 50. letech do Německa, v 90. letech do střední a východní Evropy). Tu lze vždy popsat v pěti základních elementech: v jaké podobě se vyskytuje samotná událost, jaké celkově existují zpravodajské hodnoty, jakým způsobem se novinářským interview zjišťují fakta od zdrojů, jak funguje vyprávěcí struktura textu známá jako obrácená pyramida a jak se naplňuje zásada novinářské objektivitě (Høyer – Pöttker 2005: 11). Jeden z výše uvedených elementů, koncept objektivitě, je dokonce často vtělen přímo do legislativy mnoha zemí.²

Následné pronikání zábavy do zpravodajského paradigmatu v této práci označuji jako *infozábavu*. Samotný termín *infotainment* je kombinací anglických slov *information*, *information*, a *entertainment*, zábava. Čeští autoři, kteří se fenoménem zabývají, zůstávají buď

1 Český překlad anglického termínu *entertainization*, někdy se též používá výraz *entertainizace*.

2 V České republice jde především o zákon 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, který požaduje ve vysílání „objektivní a vyvážené informace“, dále pak zákon 483/1991 Sb., o České televizi, který žádá „poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací“, analogicky je tomu u zákona 484/1991 Sb., o Českém rozhlase.

u anglického termínu (například Pravdová 2003; Pravdová 2005), nebo používají kalk in-fozábava (například Junková 2008). V této práci budu používat dále termín infozábava.

Infozábavou (anglicky *infotainment*, německy *Infounterhaltung*) se nejčastěji rozumí obecný trend v médiích, především ve zpravodajství, kde je při výběru a zpracování zpráv zdůrazňováno vedle informační hodnoty i poutavé zprostředkování příjemci mediálního sdělení. (Jirák – Mičienka a kol. 2007: 155). Konkrétně tento trend můžeme rozdělit na *formální rysy infozábavy*: v periodikách se zkracují texty, text ustupuje fotografii, zvětšují se titulky, v audiovizuálním vysílání se posouvají takzvané stand-upy redaktorů od referování o události k akci, dramatizuje se živými vstupy, grafikou, znělkami, bezobsažným předáváním slov mezi moderátory; a *obsahové rysy infozábavy*: témata jsou lidsky jímavá s jednoznačnou pointou, interpretativní zpravodajství stírá rozlišení zpravodajského a publicistického žánru, titulky jsou spíše obrazné než faktické, stylové prostředky se vyvíjí k většímu užívání přirovnání, metafor, personifikace, frazeologických obrátů a ironie, perifráze pak opisem zastírá aktivní roli média v textu (viz Kopáček 2007: 43; Jirák – Mičienka a kol. 2007: 284).

V oblasti mediálních studií se o fenoménu infozábavy debatuje v různých souvislostech – od deskripce fenoménu až po zkoumání jeho vztahu ke kvalitě komunikace ve veřejné sféře (příklad mnohostrannosti přístupů viz Scholl – Renger – Blöbaum 2007). Peter Dahlgren spojuje nástup infozábavy s pádem „starého režimu v USA“ a zánikem „modelu veřejné služby v Evropě“ na televizním trhu v 80. letech. Průvodními jevy jsou „oslabení vládní regulace, zvyšující se absorpce televizního průmyslu v mezinárodní konglomeráty a nárůst počtu satelitních a kabelových stanic“ (Dahlgren 1995: 49). Dahlgren z procesu komercializace vyvozuje: „Ačkoliv základní napětí mezi informací a zábavou stále přetrvává, není možno se zbavit dojmu, že ostré hlasy bránící tradiční smysl informační novinářiny byly umlčeny spolu s posilováním pravidel televize jako průmyslu.“ (Dahlgren 1995: 49). James Curran nárůst zábavy v audiovizuálních i tištěných médiích, a to i ve zpravodajských, dokonce interpretuje jako posun k novému stavu takzvané *zábavní demokracie* (*entertaining democracy*) (Curran 2011: 63). Infozábava je ale v některých dílčích aspektech hodnocena i jako přínosná. Například Liesbet van Zoonenová střet politiky a zábavy pojímá pozitivně, protože „potýkání se politiky a zábavy může být vnímáno jako povzbuzující afektivní inteligenci, která je klíčová pro udržení politického zapojení a aktivity“ (van Zoonen 2005: 66). V opakujících se narativech se ale pak poji těžko odlišitelná reálná politika, politický žurnalismus a politická fikce.

Od prvních kritik proměny nabídky televizních stanic se tak téma infozábavy rozšířilo do úvah o celé dnešní mediální nabídce a v roce 2008 se Thussu pokusil infozábavu komplexně definovat jako fenomén „globalizace amerického stylu televizního žurnalistiky určeného sledovaností, který upřednostňuje privátní ‚soft‘ zprávy (o celebritách, kriminalitě, korupci a násilí) a jenž je prezentuje formou spektaklu na úkor zpráv o politických, občanských a veřejných událostech“ (Thussu 2008: 8).

Tématem pronikání zábavy do zpravodajství a infozábavními postupy se zabývají odborně i někteří čeští autoři, byť tato reflexe není nijak velká. Kromě zmiňovaných jazykových rozborů Markéty Pravdové a zkoumání infozábavních postupů v publicistice Bohumilou Junkovou sem řadím i článek Miloše Mlčocha v časopise *Naše řeč*. V textu *Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku* (Mlčoch 2002: 235–234) nabízí instrumentář pro obrazový a jazykový rozbor infozábavy. V grafické úpravě si všimá barevnosti, procentuálního zastoupení fotografií, grafického zpodobnění titulků. Dále pak rozsahu textů, témat a jazykových prostředků.

Především upozorňuje na tyto: nepřímá pojmenování (metaforické sloveso), frazémy, pejorativní pojmenování a expresivní výrazy. Infozábavě jako komplexnímu jevu se věnuje i zmiňovaná diplomová práce Ondřeje Kopáčka *Infozábava v současné žurnalistice*. Tématem se zabývají i četné učebnice a příručky mediální výchovy, některé z nich obsáhle (viz Jiráček – Mičienka 2007: 51).

3. Jak zkoumat pronikání zábavy do zpravodajství?

Výzkum pronikání zábavy do zpravodajství v této práci ukotvují v konceptu zpravodajského paradigmatu tak, jak ho definuje Sverre Høyer. Jeho kolega Horst Pöttker připomíná, že diktátorské a autoritativní systémy mohou zadržet šíření zpravodajského paradigmatu: „Německo před rokem 1945 a východní Evropa před rokem 1990 jsou působivé příklady.“ (Høyer – Pöttker 2005: 246).

Ze zábavnosti během rychlého šíření zadržovaného zpravodajského paradigmatu můžeme relativně dobře analyzovat, co se týče formálních rysů infozábavy. Můžeme dokumentovat, jak se v denících zkracují texty, ustupuje fotografie, zvětšují se titulky či v televizi roste počet takzvaných stand-upů redaktorů a živých vstupů.

Výzkum obsahových rysů infozábavy však vyžaduje hlubší interpretaci, aby v kontextu odhalil nárůst zpracování zpravodajství prostřednictvím pointovaných, lidsky jímavých témat, nárůst interpretativního zpravodajství, které stírá rozlišení zpravodajského a publicistického žánru, či proměnu stylových prostředků směrem k většímu užívání přirovnání, metafor či personifikace. Jedním z možných přístupů k výzkumu může být zaměření se nikoliv na jednotlivé texty, ale na celistvý diskurz: „Texty obvykle odkazují ke zjevné manifestaci komunikační události, zatímco použití termínu diskurz může být popsáno prostřednictvím prohlášení (Guye – pozn. aut.) Cooka o diskurzni analýze: Netýká se jenom samotného jazyka. Také je o kontextu komunikace.“ (Bell – Garrett 1998: 3).

V této práci se nepouštím do rozebírání jednotlivých přístupů k analýze diskurzu a jejich odlišných způsobů, jak zkoumat ideologické pozadí určitého mediálního zpracování. Analýzu diskurzu zde využívám jen jako vhodný analytický instrument k prozkoumání toho, „jak je tento text zkonstruován, proč je zkonstruován tímto způsobem a jak jinak by mohl být vystavěn“ (Fairclough 1995: 202). Při zkoumání podmínek diskurzu ze zábavnosti zpravodajství jsem se inspiroval jednak „ideologickou detektivní prací“ (Bell 1998: 65) Allana Bella a následně i analýzou Ruth Wodakové (Wodak 2002: 65).

V Bellově přístupu k analyzování zpravodajského diskurzu je nutné systematizovat jednotlivé kroky pomocí několika základních otázek. Pod otázku Co? řadí zkoumání titulku, perexu/úvodního odstavce, samotných událostí příběhu a vztahu mezi událostmi zmíněnými v titulku, perexu/úvodním odstavci a samotném příběhu. Pod otázku Kdo? řadí atributy příběhu, atributy zdrojů, aktéry zpráv. Pod otázku Kde? řadí vyjádření místa a struktury umístění. Pod otázku Kdy? zařazuje výrazy popisující čas, časovou strukturu, pozadí událostí, komentář událostí a vyjádření pokračování (Bell 1998: 76). Ze získaných dat pak navrhuje sestavit strukturu události, strukturu diskurzu, zkoumat koherenci a zastření významu (Bell 1998: 65).

Wodaková v rámci takzvaného diskurzně-historického přístupu nabízí jako analytický nástroj zkoumání pěti základních *diskurzních strategií*:

- referenční/nominační – jejím cílem je konstrukce skupin uvnitř a vně, a jejím prostředkem kategorizace členství, biologické, naturalizační a odosobňující metafory a metonymie, synekdochy (pars pro toto, totum pro pars);

- výpovědní – jejím cílem je označení sociálních hráčů více či méně pozitivně, negativně, kriticky či souhlasně, a jejím prostředkem stereotypické, hodnotící atributy negativních či pozitivní rysů a implicitní či explicitní tvrzení;
- argumentační – jejím cílem je ospravedlnění pozitivních či negativních atribucí, a jejím prostředkem topoi odůvodňující politickou exkluzi či inkluzi, diskriminaci či preferované zacházení;
- perspektivní (rámuující, diskurzni reprezentace) – jejím cílem je vyjádření začlenění pozice pohledu mluvčího, a jejím prostředkem reportování, popis, příběh či citace (omezených) událostí či proslavů;
- zdůrazňující/zastírající – jejím cílem je modifikovat epistemický status výpovědi, a jejím prostředkem zdůraznění či zastření ilokuční síly (omezených) událostí (Wodak 2002: 73).

Ve své interpretaci se inspiroji právě přístupy Bella a Wodakové.

Svůj výzkum pronikání zábavy do zpravodajství stavím na detailní analýze každý rok se za podobných podmínek opakující události a proměně jejího mediálního zpracování v letech 2000–2009. Protože pronikání infozábavních postupů je pozvolný proces a nemá žádné zřetelné předěly po roce 1989, volím jako časové období poslední uplynulou dekádu. Inspiroji se již zmiňovaným Bellovým přístupem k analyzování zpravodajského diskurzu a zaměřím se na jeho otázku: „Reprezentuje titulek věrohodně celou zprávu?“ (Bell 1998: 76).

Zkoumám tedy proměnu titulků deníků, v případě audiovize prvních dvou vět (deníkové titulky a úvodní promluva v audiovizi jsou v mnohém odlišné, nicméně Bell toto porovnání doporučuje, abychom do vzorku mohli zahrnout tisk i audiovizi), a kódovat je hodlám dle následujících kategorií: varianta hlavní informace (definována jako shoda či značná shoda titulků s hlavní informací textu), varianta hlavní informace s hodnotovým zabarvením (definována jako shoda či značná shoda titulků s hlavní informací textu s použitím hodnotově zabarveného výrazu, například hodnotícího přídavného jména či příslovce), dílčí důsledek události (definovaný jako pravdivý, ale pouze dílčí důsledek v textu popisované události), dílčí procesní jev události (definovaný jako dílčí událost vedoucí k výsledku popisované události) a názorové hodnocení (definované jako hodnotící výrok o hlavní informaci textu, který ale není hlavní informací prokazatelný).

Dále pak samotný text interpretuji za použití kategorií z Wodakové diskurzni strategií: tedy referenční/nominační; výpovědní; argumentační; perspektivní (rámuující, diskurzni reprezentace); zdůrazňující/zastírající.

Výběr výzkumného tématu by měl odrážet to, co ukazují v úvodu: proměna zpravodajství je vždy nejlépe patrná v historické perspektivě. Nejzřetelněji je pak změna viditelná na každoročně se opakujících událostech, které se vyznačují podobnými podmínkami a okolnostmi. V oblasti politiky může být takovou událostí například novoroční projev prezidenta republiky, v oblasti ekonomiky schvalování rozpočtu České republiky na příští rok Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, v oblasti kultury zakončení festivalu Pražské jaro, v oblasti sportu zahájení ročníku nejvyšší fotbalové ligy. Z důvodu omezených možností rozsahu statě jsem se rozhodl se zaměřit jen na jednu zmiňovanou oblast.

V této stati se tedy budu věnovat tématu každoročního schvalování státního rozpočtu Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, a to v takzvaném třetím čtení. Jde o závažné téma důležité pro chod státu, nelze tedy zábavní postupy zpracování přičítat tématu. Každoročně se opakující událost se koná většinou v prosinci. Událost se vyznačuje každoroční

tabulka 1: Titulky hlavních textů MF Dnes, Lidových novin, Hospodářských novin a Práva a prvních dvou vět příspěvků v hlavní zpravodajské relaci České televize a TV Nova vztahujících se ke schvalování státního rozpočtu mezi lety 2000–2009

	MF Dnes	Hospodářské noviny	Lidové noviny	Právo	Česká televize	TV Nova
2000	Rozpočet byl schválen	ODS pomohla vládě s rozpočtem	Poslanci hladce schválili rozpočet	Rozpočet prošel díky ODS hladce	Poslanecká sněmovna schválila státní rozpočet na příští rok, stát bude hospodářit s deficitem devětačtyřicet miliard a jeho příjmy mají být šest set třicet šest miliard korun. Hlasování proběhlo před neceľou půlhodinou a sledoval ho kolega Jaroslav Dědič.	Česká republika má schválený státní rozpočet na příští rok. Klíčový zákon pro ekonomiku země prošel sněmovnou tentokrát zcela bez problémů.
2001	Rozpočtu pomohla ODS	Rozpočet prosadily ČSSD a ODS	Vládě ČSSD prošel poslední rozpočet	Poslanci schválili státní rozpočet	Poslanecká sněmovna definitivně schválila státní rozpočet na příští rok. Ten počítá s deficitem 46,2 miliardy korun.	Poslanecká sněmovna d nes večer schválila vládě její poslední státní rozpočet. Stalo se to po několikaměsíčním vyjednávání, kdy poslanci původní vládní návrh nejprve odmítli a Zemanův kabinet ho musel předělat.
2002	Vláda prosadila rozpočet, schodek je 111,3 miliardy	Poslanci schválili státní rozpočet	Česko má nový rozpočet	Rozpočet těsně prošel	Poslanecká sněmovna schválila vládní návrh zákona o státním rozpočtu na příští rok. Jeho schodek je rekordní – sto jedenáct miliard a tři sta milionů korun.	Poslanecká sněmovna před hodinou a půl schválila vládní návrh zákona o státním rozpočtu na příští rok. Přijatý schodek ve výši 111,3 miliardy korun nemá v historii České republiky obdoby.
2003	Schválili rozpočet i s obřím dluhem	Stát dává čím dál méně na rozvoj	Buzková našla miliony pro VŠ	Vláda si oddechla, rozpočet prošel	Vládním stranám se podařilo prosadit státní rozpočet na příští rok. Poslaneckou sněmovnou prošel díky těsně většině koaličních hlasů.	Bitva o státní rozpočet skončila. Dnes odpoledne pro něj zvedlo ruku devadesát osem poslanců.
2004	Rozpočet prošel, dluhy rostou „Jen idiot by nechtěl peníze,“ řekl Palas	Rozpočet schválen. A prosperita?	Gross s komunisty ponižili Kalouska	Kalousek změny do rozpočtu neprosadil	Vláda dnes těsnou většinou 101 hlasu prosadila v Poslanecké sněmovně návrh klíčového zákona o státním rozpočtu na příští rok. Počítá v něm s příjmy okolo 825 miliard korun a výdaji vyššími než 900 miliard.	Poslanci dnes schválili státní rozpočet na rok 2005. Počítá se schodkem víc než 83 miliard korun.
2005	Volby se blíží, vláda už rozdáva	/chybí data/	Volební rozpočet je schválen	Vládě prošel rozpočet hladce	Poslanci schválili státní rozpočet na příští rok. Stát by měl hospodářit se schodkem téměř 74,5 miliardy korun, což je o devět miliard méně než letos.	Vláda dnes v Poslanecké sněmovně uspěla při hlasování o svém klíčovém zákonu a prosadila návrh rozpočtu na příští rok. Proti byla jen ODS.
2006	Peníze navíc pro miliony lidí	Rozpočet: ještě větší díra	Rarita: rozpočet prošel bez hlasu ministra financí	Státní rozpočet drtivě chválen i s pomníčky	Poslanci zvedli ruku pro rozpočet na příští rok. Konečný schodek je devadesát jedna miliard a tři sta milionů korun.	Poslanci dnes definitivně schválili rozpočet na příští rok. Ten původně počítal se schodkem ve výši zhruba devadesát jedna miliard korun.

2007	Státní dluhy se výrazně prodražují	Topolánek má důvěru i rozpočet	Bilionový rozpočet prošel	Rozpočet schválen, nedůvěra vládě Sněmovnou neprošla	/schválení rozpočtu zmíněno v souhrnné reportáži kvůli pozdnímu času schvalování rozpočtu/	/schválení rozpočtu pouze zmíněno ze studiového příspěvku moderátora/
2008	Prošel střední rozpočet, který krize rozcupuje	Kalousek riskuje dluh 140 miliard	Sněmovnou prošel rozpočet se schodkem	Přeběhli pomohli vládě protlačit rozpočet	Česko zná svůj státní rozpočet na příští rok. Koalice ho prosadila ve sněmovně poměrem sto jedna ku devadesáti třem, a to i přesto, že většina politiků uznává, že kvůli zpomalení ekonomiky v příštím roce se možná státní kasa bude plnit jinak, než jak naplánoval ministr financí.	Poslanci schválili rozpočet na rok 2009, počítá se schodkem třicet osm miliard korun. Ministr financí Miroslav Kalousek ale připouští, že se schodek může změnit.
2009	Trhací kalendář Janota Ministrův černý den. Už nemám ambice, říká	Česko má rozpočet, nejhorší v historii	Rozpočet s rekordním schodkem: ČSSD slaví, Fischer se hnevá 174,8 mld.: poslanci schválili rekordní schodek rozpočtu	Soc. dem. protlačila svůj rozpočet	/rozpočet schválen až po vysílání večerních zpravodajských relací televizi/	/rozpočet schválen až po vysílání večerních zpravodajských relací televizi/

podobností podmínek, kdy poslanci podporující vládu obvykle hájí rozpočet, opozice ho kritizuje. Společenské podmínky se mohou proměňovat (například v době ekonomické krize je pravděpodobnější větší zájem o toto téma jak ze strany veřejnosti, tak médií), ale každý rok média stojí před obdobnou situací, jak popsat schválení rozpočtu vládní většinou.³ Relativní podobnost a stálost situace tak poskytuje šanci lépe popsat proměnu zpravodajského popisu ekonomické události v médiích během dekády.

Za vzorek jsem zvolil zpravodajské texty, které vyšly ve vybraných celostátních denících den po schválení rozpočtu poslanci, a to v případě posledních deseti hlasování, tedy v letech 2000 až 2009. Vybral jsem pro výzkum čtyři celostátní deníky – Mladou frontu Dnes (MF Dnes), Lidové noviny (LN), Hospodářské noviny (HN) a Právo, abych postihl různost přístupu v nejvýznamnějších českých denících. Ze vzorku jsem vyřadil texty v regionálních mutacích deníků (v každém médiu regionální přílohy fungují jinak, některé texty se opakují), do vzorku jsem zařadil jen texty vztahující se k samotnému procesu schvalování rozpočtu a rozboru jeho důsledků. Z audiovizuálních médií jsem do vzorku vybral večerní zpravodajské relace České televize a TV Nova jakožto reprezentanty vysílání veřejné služby a komerčního média.

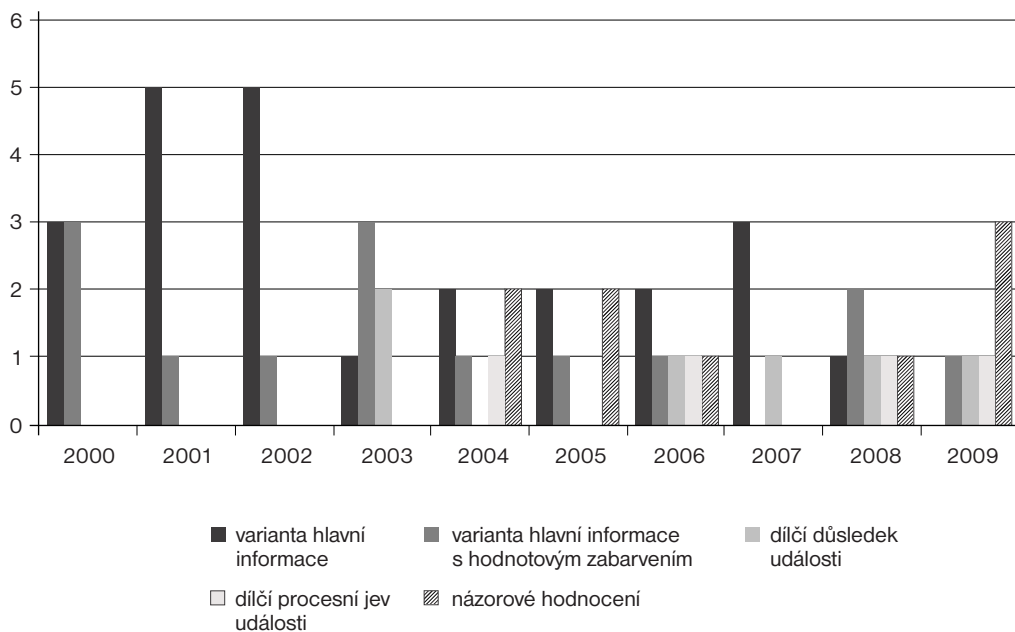
Jako podklad pro Bellovu analýzu vztahu titulu a samotných textů jsem analyzoval tato data (viz tabulka 1):

3 Neschválení rozpočtu je v historii ČR výjimečné, jedinkrát se to přihodilo vládě Miloše Zemana, která kvůli neschválenému rozpočtu koncem roku 1999 vládla několik měsíců podle takzvaného rozpočtového provizoria a plnohodnotný rozpočet byl schválen poslanci až v březnu 2000.

Bellovu otázku – Reprezentuje titulek věrohodně celou zprávu? – jsem v tomto výzkumu aktualizoval pro sadu dat ke schvalování rozpočtu do otázky: Jak titulek reprezentuje fakt schválení rozpočtu či jeho základní parametry?

Kategorizaci jsem dospěl k následujícímu grafu:

graf 1: Kategorizace titulků hlavních textů a prvních dvou vět audiovizuálních příspěvků vztahujících se ke schválení rozpočtu 2000–2009 (N = 56)

Z grafu⁴ vztahujícího se ke schvalování rozpočtu je patrný nárůst názorového hodnocení v titulcích v čase, čímž se novináři snaží ozvláštnit zpravodajství. V roce 2000 se obě vybrané televize i čtyři vybrané deníky v titulku hlavní zprávy o schvalování rozpočtu držely varianty hlavní informace, v roce 2009 se faktické hlavní zprávy (byť v hodnotově zbarvené variantě) drží jen Lidové noviny: „Rozpočet s rekordním schodkem: ČSSD slaví, Fischer se hněvá“. Mladá fronta Dnes ironizuje schválení rozpočtu titulkem „Trhací kalendář Janota“ a dílní zprávou o pocitech ministra financí „Ministrův černý den. Už nemám ambice, říká“. Hospodářské noviny si osobují hodnocení: „Česko má rozpočet, nejhorší v historii“ a Právo zavádějícím způsobem uvozuje rozpočet vlády Jana Fischera s několika schválenými pozměňovacími návrhy sociální demokracie titulkem „Soc. dem. protlačila svůj rozpočet“.

4 Grafu lze oprávněně vytknout, že obsahuje příliš málo dat, že subjektivita kódéra zpochybňuje validitu a že ne v každém roce je k dispozici celá škála šesti výroků ve vzorku (například pokud byl rozpočet schválen pozdě v noci). Problematické je i samotné Bellem doporučené postavení prvních dvou vět audiovizuálního sdělení na stejnou úroveň s deníkovým titulkem. Přesto zde graf uvádím jako příklad, jak lze vývoj infozábavy v čase zkoumat.

Televize v roce 2009 pozdní schvalování rozpočtu ve svých večerních zpravodajských relacích nezachytily, o rok dříve je však okamžitá snaha o interpretaci události patrná. Česká televize na úvod své reportáže v roce 2008 poznamenává k rozpočtu, že koalice „prosadila ve sněmovně poměrem sto jedna ku devadesáti třem, a to i přesto, že většina politiků uznává, že kvůli zpomalení ekonomiky v příštím roce se možná státní kasa bude plnit jinak, než jak naplánoval ministr financí“.

Z analýzy vyplývá, že mezi lety 2000 až 2002 všechna média přinášela v titulku faktickou zprávu o schválení rozpočtu, v některých případech s hodnotově zabarveným slovesem či příslovcem. V roce 2003 Lidové noviny a Hospodářské noviny obecnou zprávu o schválení rozpočtu převádějí v titulku na jednotlivost (peníze na rozvoj, školství). V roce 2004 se objevují titulky, které schválení rozpočtu redukuje na dílčí procesní zajímavost s důsledkem pro vztahy mezi politickými profesionály. Poprvé se objevuje zjevné názorové hodnocení rozpočtu: „Rozpočet schválen. A prosperita?“ V dalších letech se jednotlivé kategorie střídají a nelze z jednoho výzkumu stanovit další trend. Nicméně je zjevné, že titulek „Trhací kalendář Janota“ by měl v roce 2000 patřit z editorského hlediska nejspíš na stránky názorů a komentářů, nikoliv do zpravodajství.

Rozdíl ve tvorbě titulků je ještě zjevnější při posuzování nejen hlavních textů, ale všech zpravodajských textů, které se váží k tématu. V titulcích z roku 2009 najdeme některé rétorické figury, které se v roce 2000 v českých denících neužívaly. Titulek „Trhací kalendář Janota“ je kombinací metonymie, kdy ministr financí v titulku zastupuje schvalovaný rozpočet, a metafory, kdy změny ve vládním návrhu rozpočtu novinář asociuje s trhacím kalendářem. Silně hodnotově zabarvenou metaforou je i „festival výmluv“ či poetický odkaz na známou písničku Zdeňka Svěráka „Píseň o platech: Severní vítr je krutý“. V roce 2000 by také byla pro novináře nejspíše nepřijatelná na zpravodajských stránkách se objevující osobnostní kategorizace v titulku „Nápad RSDr. Opálky: Ušetříme na studiu totality“. Ve zvolené metodě analýzy by šlo o zařazení pod kategorii dílčí procesní jev události. Jenže v titulku je důležité i uvedení akademického titulu komunistického poslance, které v tomto případě může působit jako skrytý výsměch, neboť jde o titul udělovaný v dobách socialismu absolventům Vysoké školy politické ÚV KSČ a dalším školám politického zaměření.

Příklad posledně uvedeného titulku také dokazuje, že se při analýze nelze spokojit jen s provedenou kategorizací titulků, ale je nutné se ponořit hlouběji do textů. Proto budu texty z let 2000 a 2009 dále interpretovat prostřednictvím Wodakové diskurzních strategií.

3.1. Interpretace textu za použití kategorií z referenční/nominační diskurzní strategie Wodakové

Při schvalování rozpočtu se opakují stále stejné základní skupiny, a to strany vládní koalice podporující rozpočet, opozice kritizující rozpočet, případně strana či jednotliví poslanci s nevyjasněným postojem vůči vládnímu návrhu. V roce 2000 pro zákon hlasovali vládní poslanci ČSSD a skoro celá opoziční ODS zavázaná k podpoře rozpočtu takzvanou opoziční smlouvou a tolerančním patentem. Proti hlasovali poslanci Čtyřkoalice, KSČM, jeden občanský demokrat; tři poslanci ODS se hlasování zdrželi. Na rozdíl od dalších let se média motivacím jednotlivých poslanců, kteří hlasovali proti vůli celého klubu (čtyři zákonodárci ODS), nijak nevěnovala. Nejasnou konstrukci skupiny lze spatřovat pouze u ODS jako celku, která, ač opozice, vládní návrh podpořila. Text MF Dnes se jejich postoji věnuje pouze informativně, bez hodnotících atributů: „Malou iniciativu v přípravě změn, které by nárůst dluhů zastavily, vytkl vládě i předseda ODS Václav Klaus, jehož

strana však v souladu s tolerančním patentem rozpočet podpořila.“ Stejně tak HN: „Sociální demokracie během roku musela výměnou za rozpočet vyjít vstříc legislativním návrhům ODS k posílení velkých politických stran a zavázat se k využití části privatizačních příjmů na snižování státního dluhu.“ LN též situaci ODS pouze popisují: „Výměnou za svou loajalitu Klausova strana získala od vlády dva podstatné ústupky.“ Právo navíc nechává předsedu ODS prostřednictvím přímé řeči sdělit čtenářům jeho pohled na roli ODS při schvalování deficitního rozpočtu: „,Díky tolerančnímu patentu se ODS podařilo srazit deficit rozpočtu zhruba na poloviční úroveň proti minulému roku,‘ podotkl spokojený předseda ODS Václav Klaus.“

Popisné jsou i výroky o jednotlivých poslancích. O čtyři jinak hlasující poslance ODS a jejich motivaci pro toto jednání se média nijak nezajímají, v případě poslaneckých návrhů na přesun prostředků mezi jednotlivými kapitolami rozpočtu se média také pouze omezují na přiřazení poslance ke straně bez jakýchkoliv dalších charakteristik. V roce 2000 deníky ještě nechávají bez spojitosti některá fakta, u kterých v pozdějších letech už často hledají souvislosti (například mezi podporou rozpočtu většinou ODS a odmítnutím ze strany menšiny poslanců ODS či mezi návrhem poslance Miroslava Kalouska na podporu Českých drah třemi miliardami korun a následným opozičním výrokem o rozpočtu jako dluhové pasti).

Ze vzorku dalších let budu uvádět především ty výroky, které se od zpravodajské praxe z roku 2000 odlišují. V roce 2002 začínají média vytvářet a používat kategorie, jimiž označují poslance navrhuující přesuny peněz v závěrečném čtení rozpočtu, v rámci těchto kategorií je naznačen rozdíl mezi odpovědností zákonodárce k celé republice a k jeho volebnímu obvodu: „Občané jihočeské Bechyně mohou být svému sousedovi Miroslavu Kalouskovi vděční. Lidovecký předseda rozpočtového výboru totiž pro ně včera dokázal při závěrečném projednávání státního rozpočtu získat jedenáct milionů na opravu bazénu. Je to již tradiční obrázek při poslaneckém rozhodování o tom, jak rozdělí peníze daňových poplatníků. Vedle desítek miliard pro jednotlivá ministerstva se totiž hraje také o podstatně menší částky v rámci ‚pozměňovacích návrhů‘, kterými poslanci obvykle dávají najevo, jak myslí na svůj volební obvod,“ psala MF Dnes.

V roce 2003 se kategorizace poslanců váhajících s podporou rozpočtu dále vyostřuje. Finanční požadavek severočeských poslanců ČSSD MF Dnes popisuje: „Ještě včera ráno ‚rebelující‘ severočeští poslanci sociální demokracie hrozili, že Špidlově vládě potopí státní rozpočet. Odpoledne při hlasování už však ochotně zvedli ruku pro. Rebely nakonec zkrotilo 75 milionů korun.“ HN poslance usilující o regionální dotaci nazývají lobbisty. Podobně jako před rokem Hana Marvanová se v roce 2003 zachoval poslanec Tomáš Vrbík a odešel při hlasování ze sálu. HN jeho nepřiliš důležitou roli naznačují: „Nad odchodem unionisty Tomáše Vrbíka, který nesouhlasí se 115miliardovým deficitem, ze sněmovní síně těsně před hlasováním, premiér Vladimír Špidla jen mávl rukou.“ V roce 2006 už podle MF Dnes poslanci navrhuující přesuny financí rozpočet dokonce „plení“. Od roku 2006 se ve zpravodajství začalo objevovat ve větší míře i označení přeběhlík, v roce 2007 při schvalování rozpočtu už i bez uvozovek či dovysvětlení termínu. „Rozpočet včera podpořili i přeběhlíci a rebelující poslanci, včetně Vlastimila Tlustého,“ psaly LN.

V roce 2009 mají média značný prostor pro konstruování skupinových označení, protože vláda Jana Fischera se neopírá o jasnou podporu politických stran. MF Dnes metaforicky ztotožňuje ministra financí a jeho celý úřad: „Hlavním poraženým je ministr financí Eduard Janota, kterému poslanci udělali z jeho ‚balíčku opatření‘ trhací kalendář.“ MF Dnes také poprvé už prostě neinformuje o výsledku hlasování či dílčích procesních

událostech, ale vyjadřuje na zpravodajských stránkách pocity svých novinářů z jednání jednotlivých skupin: „ODS, které ve Sněmovně chybí její předseda Mirek Topolánek, jenž se před časem vzdal poslaneckého mandátu a včera byl na cestě v USA, působila v reakci na Kalouskův útok velmi defenzivně.“ I Hospodářské noviny na zpravodajských stránkách komentují jednotlivé skupiny: „Tím, že ODS ustoupila, bude Kalouskova strana zase vypadat o něco pravivější.“

Zatímco na počátku dekády se v televizních reportážích vyjadřují k rozpočtu pouze samotní politici, od roku 2003 se obě televize snaží do komentování události vřadit i jiný pohled. V České televizi v roce 2003 mluví k rozpočtu děkan Fakulty národohospodářské Vysoké školy ekonomické Jiří Schwarz a hlavní ekonom Komerční banky Kamil Janáček. V dalších letech je již přítomnost jiných mluvčích, než samotných politiků, pravidlem. Jde především o ekonomické experty. Jejich častá kritika nešvarů v zákoně tak umožňuje redaktorům rozvíjet reportáž předpokladatelným řazením reakcí. Jako třeba v roce 2008, kdy redaktor České televize pronese po promluvách politiků větu: „Teď ale experti varují“ a dá slovo ekonomovi.

3.2. Interpretace textu za použití kategorií z výpovědní diskurzni strategie Wodakové

Příklon k normativnějšímu hodnocení aktérů je dobře viditelný na vývoji označování návrhů a pozměňujících poslaneckých návrhů. V roce 2000 ještě Právo fakticky píše: „Při hlasování o 360 návrzích, které přesunovaly mezi kapitolami mnohamiliónové částky, uspěly především ty návrhy, které doporučil rozpočtový výbor, kde mají většinu ODS a ČSSD.“ Stejně tak o rok později ještě zpravodaj fakticky informuje o úspěšnosti jednotlivých návrhů, s jednou výjimkou je ani neztotožňuje s konkrétními předkladateli: „Z podnětu Ivany Hanačikové (US) však byly 153 milióny posíleny výdaje na eliminaci vzniku a činnosti zvláště nebezpečných skupin vězňů. Naopak Sněmovna schválila 150 miliónů na výstavbu pražského metra. Neprošel zato návrh, aby se z rozpočtu hradila část nákladů na Jízdu králů, opravu hráze rybníka Hvězda či rekonstrukce kláštera v Pivoni. Neúspěšný byl i podnět přesunout náklady na modernizaci tanků ve výši 300 miliónů ve prospěch rekonstrukce dětské části nemocnice v Motole. Naopak uspěl návrh na opravu školy ve Zbirohu či vrtulníkového letiště nemocnice v Blansku.“

V roce 2003 ale HN začínají popisovat poslanecké pozměňovací návrhy ne z pohledu účelu, ale především z pohledu politického procesu: „Jenže kde rychle najít peníze pro Severočechy? Jako ‚dojná kráva‘ posloužila vládní dotace 600 milionů korun na výstavbu nové nemocnice v Domažlicích. Například Severočech Vladimír Laštůvka z ČSSD vydobyl 25 milionů korun pro kliniku v České Kamenici na úkor právě Domažlic. A protože tuto dotaci nikdo z poslanců nehájil, i ostatní politici toho využili a ‚oškubali‘ domažlickou nemocnici o sto milionů.“ O rok později MF Dnes už hledá kolektivní charakteristiky jednotlivých skupin i jednotlivců: „Lidovci dávají přednost opravám kostelů – třeba Tomáš Kvapil z KDU-ČSL zařídil dvoumilionovou dotaci na rekonstrukci farního kostela v Konici. Včera se hlasovalo o dotacích ‚řadových‘ poslanců, zatímco zkušený rozpočtoví harcovníci už své záměry do rozpočtu dostali dávno předtím. Třeba šéf rozpočtového výboru Miroslav Kalousek šest milionů na hřiště v Bechyni, kde bydlí.“

Odkaz na zcela osobní motivace je zjevný i v roce 2006 v textu MF Dnes: „Mezi těmi, kdo ‚plenili‘ rozpočet až ve druhém čtení, patřil k nejúspěšnějším bývalý ministr kultury Vítězslav Jandák, který dosáhl toho, že mu Sněmovna schválila posláni 38 milionů na nejruznější festivaly. Od toho zlínského, kterému dříve šéfoval, po Český Krumlov, Smetanovu

Litomyšl či Febiofest.“ V roce 2007 už list poslance s pozměňovacími návrhy ironizuje: „Oblíbeným dárkem poslanců jsou také příspěvky na trávníky a nové šatny pro fotbalové týmy, které srdnatě bojují v okresních soutěžích.“ V roce 2009 pak MF Dnes dokonce ironizuje poslanecké přerozdělovací návrhy jako soutěž o nejabсурdnější návrh a osobuje si právo něco takového vyhlášovat: „Soutěž o nejabсурdnější návrh na přesun ve včera projednávaném rozpočtu vyhrál komunistický poslanec Miroslav Opálka. Navrhl zkrátit rozpočet Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR), který má bádát v nacistické a komunistické historii, o 70 milionů korun.“

3.3. Interpretace textu za použití kategorií z argumentační diskurzní strategie Wodakové

Vývojem prošlo i zpravodajství o stálé charakteristice českých rozpočtů – deficitu. V roce 2000 je spor o zadlužování popisován ještě jako spor opozice a vládní většiny: „Podle premiéra Miloše Zemana poslanci, kteří zvedli ruce pro vládní návrh, pomohli celé české ekonomice. I šéf ODS Václav Klaus soudí, že rozpočet a jeho schodek nemohly být za dané situace jiné. Čtyřkoalice se však hrozí dalšího nárůstu státního dluhu a komunisté upozorňují, že příjmy jsou nadhodnoceny,“ píše MF Dnes.

V roce 2004 už ale MF Dnes problém zadlužování vysvětluje příměrem autorsky a normativně: „Kdybychom se na hospodaření státu podívali, jako by to byla rodina, vypadalo by takto: vláda už má na krku dluh zhruba v takové výši, kolik ročně vydělá. To je, jako kdyby si zaměstnanec s průměrným ročním výdělkem 204 tisíc korun vzal auto na leasing. A pak ho pár let splácel. Nevypadá to nijak strašně. Jenže vláda každý měsíc utratí zhruba o deset procent více, než vydělá. A dluhy nesplácí, jen je zatím kupí.“

V roce 2007 MF Dnes normativně evokuje rozměry dluhu porovnáním se sociálně potřebnými: „Příští rok bude třeba jen na zaplacení úroků ze státních dluhů přidat devět miliard, celkově půjde o 47 miliard korun. Jen pro představu: jsou to zhruba stejné peníze, jaké dostává milion a půl rodin s dětmi na nejrůznějších dávkách.“ V roce 2009 pak už MF Dnes zcela zjevně komentuje deficit schváleného rozpočtu: „Snaha o úspory pro příští rok je zmařena, poslancům ČSSD se v rozpočtu na příští rok podařilo prosadit tři klíčové změny, kvůli kterým Česko prohloubí deficit a příští rok si bude muset víc půjčit.“

3.4. Interpretace textu za použití kategorií z perspektivní diskurzní strategie Wodakové

Příkladem změny perspektivní strategie může být příklon k hodnotovému zakončování reportáží, kdy například v roce 2008 redaktor České televize informuje o možných důsledcích neschváleného rozpočtu, přestože zákon prošel: „Koaliční strany zdůrazňují, že na korekce je vždy čas. Nicméně republika rozpočet potřebuje teď. Politický systém ale počítá i s variantou, že by se politici na podobě státního rozpočtu nedomluvili. V takovém případě se země řídí provizoriem, které je založeno na rozpočtových cifrách z předchozího roku.“

Pohled novináře lze na počátku dekády spatřovat například ve slovesech přiřazujících přímou řeč k aktérovi (v roce 2000 v Hospodářských novinách: „Přístup poslanců, kdy se ve třetím čtení snaží prosadit některé požadavky, včera kritizoval náměstek ministra financí Eduard Janota: [...]“) nebo prostřednictvím rétorické otázky (MF Dnes v roce 2001: „Proč tedy pro zákon, který zpočátku rozhodně odmítala, nakonec přece jen hlasovala?“).

Postupně se ale novináři více přiklánějí k osobnímu reportování, jako například v roce 2004 v MF Dnes „Tuto větu už asi od žádného ministra neuslyšíte“ či „Zhruba jen každého šestého poslance čeká doma pochvala“. Pozice novináře je také čím dál zřetelnější

v přibývání nejrůznějších označení v uvozovkách, jako například v roce 2008 v MF Dnes: „Téměř polovina malého ‚medvěda‘ směřuje do volebního okrsku poslance Vlastimila Tlustého (ODS), který původně proti státnímu rozpočtu brojil. Včera pro něj ale zvedl ruku, stejně jako pro velký i malý balík ‚dárků‘.“ Zvyšuje se též počet výroků, které jsou spíše komentativní než zpravodajské: „A stát se nezachoval macešsky ani jako zaměstnavatel. Místo proklamovaného šetření a větší efektivity se zvýšil počet lidí placených z erára o 1,6 procenta,“ píše v roce 2009 MF Dnes.

3.5. Interpretace textu za použití kategorií ze zdůrazňující, zastírající diskurzní strategie Wodakové

Obecně lze považovat jazyk textů oproti roku 2000 za expresivnější a interpretativnější. V roce 2000 se maximálně „neprosazuje“, v roce 2009 se „torpéduje“; v roce 2000 „neuspěly pokusy“, v roce 2009 čteme o „rozsekaných balíčcích“. Zatímco v roce 2000 je přesně citováno v titulku Hospodářských novin vyjádření tehdejšího náměstka Eduarda Janoty, v roce 2009 je vyjádření ministra Janoty („Pakliže se budu dál účastnit jednání, už si nedělám ambice. Vnímám politickou realitu. Měl jsem přehnanou ambici se o něco pokusit, takhle jsem alespoň rád, že nebude rozpočtové provizorium.“) uvozeno v MF Dnes interpretativním titulkem: „Ministrův černý den. Už nemám ambice, říká.“

Infozábavní prvek proniká na zpravodajské stránky prostřednictvím zdůrazňování údajně zábavných aspektů jednotlivců (přímou řeč aktéra v MF Dnes v roce 2009 dokončuje popis: „dodává absolvent Vysoké školy politické ÚV KSČ v Praze, s titulem RSDr. žertovně přezdívaným ‚z rozhodnutí strany doktor‘“) či celé problematiky (MF Dnes přináší v roce 2009 přehled důsledků schválení rozpočtu v textu: „Rozpočet 2010 podle abecedy: Jaké změny odhlasovali poslanci a jak se dotknou vašich peněženek.“ Ke každému písmenu je přiřazeno jedno téma. Problém s obsazením některých písmen novináři vyřešili například tak, že u G anoncovali Granty. Text se však netýká grantů, ale financování rozpočtové kapitoly Akademie věd.).

4. Závěr: Místo zpravodajství komentování zábavných padouchů

Z podrobné analýzy diskurzu zezábavňování zpravodajství vyplývá, že předpokladem k tomu zezábavňování je nejprve příklon k interpretativnějšímu zpravodajství, které následně dovoluje médiu konstruovat zábavní texty. Zábavní prvek je prakticky vždy více či méně využíván jako narážka na sporný charakter či intelekt osoby či osob v politice. Prostředkem jsou právě popsané diskurzní strategie, které tyto narážky novinářům dovolují včlenit do zpravodajství a pobavit čtenáře, diváka či posluchače tímto naznačeným „černým humorem“.

Zjevné je to například u poslaneckých návrhů na přesun prostředků, kdy interpretativnost v průběhu času sílila. Než byla tato možnost pro poslance zrušena, gradovala v roce 2008 mezititulkem „Medvidě pro Tlustého“, ironizujícím přenesené označení tohoto procesu jako porcování medvěda: „Téměř polovina malého ‚medvěda‘ směřuje do volebního okrsku poslance Vlastimila Tlustého (ODS), který původně proti státnímu rozpočtu brojil. Včera pro něj ale zvedl ruku, stejně jako pro velký i malý balík ‚dárků‘.“ Zminka, že poslanec byl původně proti rozpočtu, uvedená v souvislosti s dotací směřující do jeho kraje, naznačuje nepravost a novinář takto může čtenáře pobavit a zároveň zůstat v rámci zpravodajského paradigmatu poznamenaného průnikem interpretace a zábavy. V tomto smyslu je ještě výraznější titlek celého textu „Poslanci rozdali vánoční dárky za dvě miliardy“, připodobňující schválení nejdůležitějšího zákona státu ke korupci poznamenanému vyhažování peněz ze státního rozpočtu.

Způsobů, jak pobavit čtenáře neschopností politiků, je více. V textu zjevně kritizujícím schválený deficit rozpočtu (už titulek je příznačný: „Po rozpočtu přišel festival výmluv“) je čtenáři k pobavení nabídnuta jak neschopnost předsedy nejsilnější parlamentní strany („ODS, které ve Sněmovně chybí její předseda Mirek Topolánek, jenž se před časem vzdal poslaneckého mandátu a včera byl na cestě v USA, působila v reakci na Kalouskův útok velmi defenzivně.“), tak krátkozrakost nejsilnější levicové strany v posuzování dopadu rozpočtu („Naopak Paroubek a jeho kolegové si vítězství užívali. Místopředseda ČSSD Bohuslav Sobotka dokonce přesvědčoval novináře, že není tak zle a nějaké peníze vláda ještě někde najde.“). V poslední větě navíc média aktivně vystupují jako protihráč politika a ten je musí „přesvědčovat, že není tak zle“. Média tu skrytě zastupují racionálně uvažující čtenáře, politik zastupuje jen svůj sporný intelekt projevující se při posuzování problému.

Za snad nejvýraznější a nejjasnější infozábavní postup ve vzorku může být považován text „Nápad RSDr. Opálky: Ušetřme na studiu totality“. V úvodu textu si médium osobuje právo vyhlásit „Soutěž o nejaburdnější návrh na přesun ve včera projednávaném rozpočtu“, za výherce vyhlásit politika a následně ukázat jeho nekompetentnost. Zatímco za jeho první citací, proč návrh předložil, je po uvozovkách uveden dovětek „argumentuje“, za další jeho citací už autor přidal dovětek „dodává absolvent Vysoké školy politické ÚV KSČ v Praze, s titulem RSDr. žertovně přezdívaným ‚z rozhodnutí strany doktor““.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že zezábavnění seriózních a odborně těžko popsateľných politických procesů je v tomto vzorku skrze interpretativnější zpravodajství vedeno stále stejným směrem – k vykreslení politiků jako intelektuálně a charakterově sporných, ale nás bavících lidí. Takto zábavné zpracování politického procesu médiu může podporovat jak Dahlgrenův postřeh, že „není možno se zbavit dojmu, že ostré hlasy bránící tradiční smysl informační novinářiny byly umlčeny“, (Dahlgren 1995: 49) tak ale i tezi práce van Zoonenové, že „potýkání politiky a zábavy může být vnímáno jako povzbuzující afektivní inteligenci, která je klíčová pro udržení politického zapojení a aktivity“ (van Zoonen 2005: 66).

Česká media si tedy prožila očekávatelný razantní nástup zpravodajského paradigmatu v 90. letech a nyní se, pokud bychom měli zobecnit závěry této studie, proměňuje směrem k větší interpretativnosti a následně k většímu zezábavňování. S Curranem řečeno – ke stavu zábavní demokracie (entertaining democracy) (Curran 2011: 63). Curran následně nabízí i tři tradiční možné přístupy, jak na tento posun odpovědět: prvním je odpověď liberálů z pozdního 19. století, kteří vnímají průnik zábavy jako odchylku od seriózní demokratické role médií, druhým je vnímání zábavy jako kategorie oddělené od zpravování o věcech veřejných a třetím přístupem je naopak hledání styčných ploch a průníků mezi zpravodajstvím a zábavou (Curran 2011: 63). Výběr odpovědi nemůže být předmětem této stati. Ta si kladla za cíl prostřednictvím výzkumu nárůstu infozábavních postupů v čase pouze ilustrovat, nutnost volit z Curranem nabízených odpovědí, tedy vlastně rozebírání důsledků pronikání zábavy do zpravodajství pro kvalitu veřejné sféry, je čím dál aktuálnější.

Mgr. David Klimeš (1982) vystudoval žurnalistiku na FSV UK, historii na FF UK a mediální studia na FSV UK, nyní je doktorandem na IKSŽ FSV UK. Kontakt: d.klimes@gmail.com

Literatura

- Aristoteles. 1996. *Poetika*. Svoboda: Praha.
- Barnhurst, Kevin G. 2005. „News Ideology in the Twentieth Century.“ Pp. 239–265 in Høyer, Svennik – Pöttker, Horst (eds.). *Diffusion of the News Paradigm, 1850–2000*. Goteborg: Nordicom.
- Bell, Allan. 1998. „The Discourse Structure of News Stories.“ Pp. 64–104 in Bell, Allan – Garrett, Peter (eds.). *Approaches to media discourse*. Oxford: Blackwell.
- Bell, Allan – Garrett, Peter. 1998. *Approaches to media discourse*. Oxford: Blackwell.
- Curran, James. 2011. *Media and Democracy*. London: Routledge.
- Dahlgren, Peter. 1995. *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy and the Media*. London: Sage Publications.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*. London: Arnold.
- (glo, šlo). 2003. „Klaus vyhrál, ale nestačilo to, otevírá se cesta i pro Zemana.“ Pp. 1 in *Mladá fronta Dnes*, 14 (13).
- Høyer, Svennik – Pöttker, Horst (eds.). 2005. *Diffusion of the News Paradigm, 1850–2000*. Goteborg: Nordicom.
- Jirák, Jan – Mičienka Marek (eds.). 2007. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál.
- Junková, Bohumila. 2008. „Infotábava v současné psané publicistice.“ In Jaklová, Alena (ed.). *Člověk-jazyk-komunikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Kopáček, Ondřej. 2007. *Infotábava v současné žurnalistice*. [rukopis] České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Kubík, Jiří. 2008. „Klaus blízko k výhře.“ Pp. 1. in *Mladá fronta Dnes*, 19 (34).
- Mlčoch, Milan. 2002. „Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku.“ Pp. 235–241 in *Naše řeč*, 85 (5).
- Pravdová, Markéta. 2003. „Infotainment, politainment, edutainment aneb K jazyku masových médií.“ Pp. 206–217 in *Naše řeč*, 86 (4).
- Pravdová, Markéta. 2005. „Infotainment aneb Role zábavy v (multi)mediálním diskurzu.“ Pp. 241–246 in Pořízka, Petr – Polách, Vladimír (eds.). *Jazyky v kontaktu / jazyky v konfliktu a evropský jazykový prostor*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Scholl, Armin – Renger, Rudi – Blöbaum, Bernd (eds.). 2007. *Journalismus und Unterhaltung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Schudson, Michael. 1999. „Social Origins of Press Cynicism in Portraying Politics.“ Pp. 998–1008 in *American Behavioral Scientist*, 42 (6).
- Svobodová, Ivana. 2008. „Závěr jako na hokeji. ODS v útoku, ČSSD bránila.“ Pp. 1 in *Mladá fronta Dnes*, 19 (34).
- Šídlo, Jindřich. 2003. „Bylo to devět hodin taktiky a tajných schůzek.“ Pp. 1 in *Mladá fronta Dnes*, 14 (13).
- Thussu, Kishan Daya. 2008. *News As Entertainment. The Rise Of Global Infotainment*. London: Sage Publications.
- Wodak, Ruth. 2002. „The discourse-historical approach.“ in Wodak, Ruth – Meyer Michael (eds.). *Methods of Critical Discourse Analysis (Introducing Qualitative Methods series)*. London: Sage.
- van Zoonen, Liesbet. 2004. *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge*. Oxford: Rowman & Littlefield.